

**ТЕОРЕТИЧНІ УЗАГАЛЬНЕННЯ СУТНОСТІ ТА СТРУКТУРИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
КОРПОРАТИВНОГО ПІДПРИЄМСТВА**

Необхідність розгляду проблеми безпеки корпоративних підприємств у сучасних умовах обумовлена особливо великою кількістю загроз та ризиків, характерних для корпоративної форми господарювання. Всім відомі корпоративні скандали з такими найбільшими компаніями, як «Enron», «WorldCom», «Arthur Andersen» та інші, які оголили існуючі прогалини і в теорії, і в корпоративному законодавстві, і у всій системі корпоративних і пов'язаних з ними відносин. У сучасних умовах вивчення труднощів і проблем, загроз і ризиків, які супроводжують діяльність підприємств, являє собою одну з генеральних ліній розвитку теорії фірми. У зв'язку з цим проблема безпеки поступово займає адекватне місце в теорії фірми, однак вимагає модернізації методологічної бази її вивчення в руслі сучасних просувань інституційної та еволюційної економіки.

Проблемам дослідження економічної безпеки підприємств присвячена значна кількість праць вітчизняних і зарубіжних науковців. Серед них доцільно виділити праці М.А. Бендикова, О.А. Груніна, Н.О. Гончарової, Д. Ковальова, Т. Сухорукової, І.І. Нагорної, О.В. Нусінової. Проблеми формування системи корпоративної безпеки розглядаються у працях О.Я. Кравчука, О.В. Скорук, В.І. Франчука.

Результати дослідження термінологічної різноманітності поняття корпорації як суб'єкта сучасної економіки через призму еволюції підходів до теорії корпорації, теорії фірми, теорії організації та теорії підприємства наведені в роботах Г.Б. Клейнера, Д.А. Плетнева, Л.В. Сааковой, Р.Х. Гібадуліна, І.М. Мардановой, С.Ю. Полонского. Проблема безпеки в теоріях фірми досліджується в роботах М.І. Королева, В.Г. Тамбовцева. Аналіз широкої різноманітності праць щодо розуміння сутності та структури економічної безпеки підприємства дозволяє зробити висновок про необхідність узагальнення теоретичних підходів та модернізації методологічної бази в частині дослідження економічної безпеки корпоративних підприємств як найбільш важливої ланки економіки та базису національної конкурентоспроможності.

Метою даної публікації є теоретико-методологічне обґрунтування сутності та структури економічної безпеки корпоративного підприємства.

Теоретичне підґрунтя вивчення поняття безпеки, як елемента економічних систем, було закладено в Україні на початку 90-х років ХХ століття, що певною мірою пов'язано із здобуттям Україною незалежності, формуванням державності, усвідомленням національних економічних інтересів. Дослідження сутності поняття безпеки здійснювалося на той час через призму залучення і адаптацію розробок переважно західних спеціалістів. Тоді і був вироблений теоретико-методологічний підхід, який, з одного боку, визначив парадигму майбутніх наукових досліджень, а з іншого – був реалізований у законодавстві. Відповідно до нього економічна безпека трактується як стан захищеності відповідної системи чи інтересів того чи іншого суб'єкта (особи, суспільства, держави), який характеризується відсутністю загроз або стійкістю до їх впливу, здатністю до розвитку та самовідтворення.

Стосовно підприємства існує широке розмаїття поглядів на розуміння цієї категорії. Деякі учені-економісти [1, с. 49] поняття «економічна безпека» трактують як інтегральну оцінку ресурсного потенціалу і ступеня захищеності підприємства від негативної дії зовнішнього середовища. У ній знаходять віддзеркалення як елементи діагностики поточного стану, так і прогноз майбутніх ризиків і загроз.

Більш загальної позиції щодо визначення сутності ЕБП притримуються Кракос Ю.Б., Разгон Р.О. [2], які вважають, що «економічна безпека підприємства (ЕБП) – це стан його захищеності від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз і ризиків, дестабілізуючих чинників, при якому забезпечується стабільність реалізації його основних комерційних і соціальних цілей». З визначення чітко не зрозуміло, що є об'єктом захисту, проте наведений більш широкий перелік узагальнюючих факторів негативного впливу (загрози, ризики, дестабілізуючі чинники). Крім того, не зовсім обґрунтованою є позиція, чому акцент робиться тільки на стабільності реалізації комерційних і соціальних цілей.

Деяко інший акцент зроблений у праці [3]: «Під економічною безпекою підприємства (господарюючого суб'єкта) варто розуміти захищеність його науково-технічного, технологічного, виробничого й кадрового потенціалу від прямих (активних) або непрямих (пасивних) економічних загроз, наприклад, пов'язаних з неефективною науково-промисловою політикою держави або формуванням несприятливого зовнішнього середовища, і здатність до його відтворення». Тобто в цьому визначенні наголошується на захищеності потенціалу підприємства і здатності до його відтворення.

Категорію економічного відтворення в центр визначення економічної безпеки ставить також Я.А.Жаліло [4]. Наголошуючи на загально визнаній думці про те, що економічна безпека трактується як стан захищеності економічних інтересів, він вважає, що головним життєво важливим інтересом в економічній сфері (як для фізичної особи та підприємства, так і для держави) є відтворення свого існування. Це робить тлумачення економічної безпеки співзвучним визначенню економічної стратегії та її мети.

Поєднання понять «стратегії» та «потенціалу» використовується також у визначенні Н.О.Гончарової [5]: «економічна безпека може розглядатись як стан, при якому стратегічний потенціал фірми знаходиться поблизу границь адаптивності, а погроза втрати економічної безпеки наростає відповідно до наближення ступеня адаптивності стратегічного потенціалу до граничної зони». Тобто економічна безпека розглядається через можливість пристосування стратегічного потенціалу фірми до зростаючої нестабільності зовнішнього середовища. Якщо можливості вичерпані, то можна говорити про наявність загрози економічній безпеці.

Слід зауважити, що економічна безпека не характеризує відсутність загроз як таких, що практично неможливо досягнути. На думку Я.А.Жаліло, «стан захищеності» означає відсутність системоруїуючих загроз, тобто тих із них, які не можуть бути органічно усунуті в межах економічної стратегії, іманентної даній соціально-економічній системі [4].

Частина науковців, зокрема [6; 7, с. 37-38], розглядають економічну безпеку підприємства через призму статичного підходу як стан корпоративних ресурсів (капіталу, персоналу, інформації, технології, техніки, прав), при ефективному використанні яких гарантується стабільність функціонування і розвитку, здатність швидко усунути і запобігти різноваріантні внутрішні й зовнішні негативні впливи (наслідки).

Визначення, які базуються на забезпеченні ефективного використання корпоративних ресурсів, стали основою для вироблення так званого ресурсного підходу до трактування сутності безпеки підприємництва та запровадження у науковий обіг поняття «корпоративна безпека». Проте, єдності думок щодо сутності нововведеного терміну серед науковців немає. Одні (Кравчук О.Я. [8 с.23], Скорук О.В. [9, с. 297]) розглядають корпоративну безпеку як стан захищеності життєво важливих інтересів (чи господарських відносин) підприємства від різноманітних внутрішніх та зовнішніх загроз (чи негативних впливів), який гарантує найбільш ефективне використання корпоративних ресурсів підприємства для забезпечення стабільного функціонування та динамічного розвитку з метою досягнення стратегічних цілей бізнесу. Фактично, таке трактування майже повторює зміст визначень поняття економічної безпеки підприємства, наведених вище.

Інші автори [10, 11] сутність корпоративної безпеки обмежують наявністю корпоративних відносин в акціонерному товаристві (тобто відносин, які виникають між особами та групами осіб, інтереси яких пов'язані з діяльністю корпорації та які зацікавлені у її результатах) та необхідністю урегулювання корпоративних конфліктів. Так, І.А.Дмитрієв, А.О.Близнюк [10] пояснюють необхідність дослідження зазначеної категорії наявністю та поширенням таких негативних процесів, як недружні злиття та поглинання, процеси рейдерських захоплень підприємств, процеси перерозподілу пакетів акцій між засновниками, які можуть мати негативні наслідки для підприємства, а тому повинні бути контрольованими з боку його власників та менеджменту.

Більш глибоко підійшов до вивчення зазначеного терміну В.І.Франчук [12], який розкриває сутність і зміст корпоративної безпеки через системне дослідження корпорації як форми організації підприємництва. Корпоративна безпека розглядається ним як стан системи в межах граничних значень і здатність протидіяти загрозам та забезпечувати реалізацію власних інтересів [12, с. 165]. Враховуючи вищезазначене, на думку автора, доцільним є виділення корпоративної безпеки як окремої складової економічної безпеки підприємства.

Доречно зауважити, що для сучасного етапу розвитку економічної науки характерним є часткове злиття понять «підприємство», «організація», «корпорація» і «фірма». Використання того чи іншого терміна переважно обумовлено не відмінностями в об'єкті дослідження, а приналежністю автора до тієї чи іншої наукової школи. Так, «політекономи» використовують термін «фірма», представники економіко-математичного напрямку – «підприємство», дослідники теорії менеджменту – «організація», а ті автори, які вивчають проблеми корпоративного управління та корпоративних фінансів, – «корпорація» [13, с. 98].

У той же час, Плетнев Д.А. у своїх публікаціях [13, 14] розмежовує досліджувані поняття. Вчений вважає, що термін «підприємство» слід вживати по відношенню до бізнес-одиниці, що виробляє товари і послуги. Про «фірму» доречно говорити там, де мова йде про суб'єкта ринкової взаємодії, прийняття рішень про ціни, обсяги продажів, асортимент. Термін «організація» найбільш точно опише взаємодію індивідів в ієрархічній керованій системі. Коли ж досліджується інституційна самостійна бізнес-одиниця, що складається з безлічі різноманітно взаємодіючих індивідів, яка приймає незалежні рішення, здатна до

еволюційного розвитку, правильно буде використовувати термін «корпорація» [13, с. 100]. Ключовою особливістю корпорації як фірми є розмежування функцій власника (акціонера) і менеджера. Акціонери, на відміну від традиційного власника фірми (в традиції класичної економічної теорії) відокремлені від управління своєю власністю. Тому виникає протиріччя між керуючими корпорацією (топ-менеджментом) та її власниками (акціонерами). Проблема урегулювання конфлікту інтересів між власниками та менеджерами присвячена стейкхолдерська теорія фірми (СТФ) (від англ. stakeholder – потенційний вигодонабувач від діяльності).

Виходячи з основних положень STF, можна зробити висновок, що безпека корпоративних підприємств значно залежить від узгодженості інтересів різних груп зацікавлених осіб. Наявність конфліктів інтересів у корпорації негативно позначається на виробничих і фінансових результатах діяльності та в цілому викликає загрози економічній та фінансовій безпеці компанії. Тому при формуванні системи безпеки корпоративного підприємства необхідно враховувати рівень гармонізації та захищеності інтересів учасників корпоративних відносин від негативного впливу загроз внутрішнього і зовнішнього середовища.

Теоретичні узагальнення існуючих тлумачень поняття «економічна безпека підприємства» та компонентний аналіз цих визначень дозволив виділити шість підходів, з позицій яких розглядається сутність терміну (рис. 1):

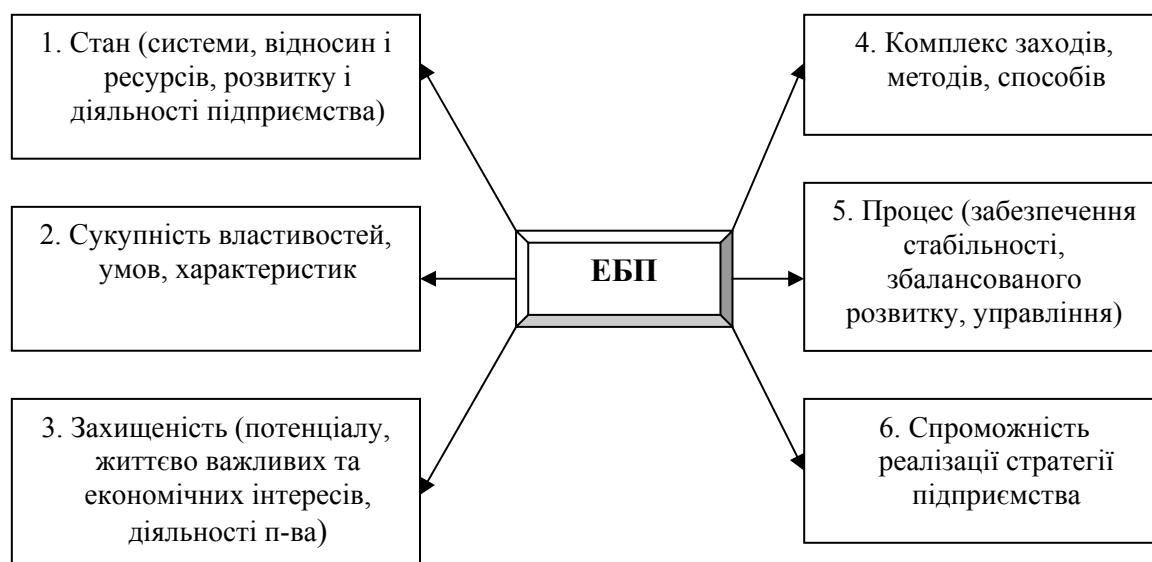

Рис. 1. Основні підходи щодо визначення сутності категорії «економічна безпека підприємства»

**Сформовано на основі авторських досліджень*

Тут необхідно зробити ремарку щодо необхідності виділення останнього підходу. Ряд авторів [4, 15, 16] економічну безпеку як характеристику системи трактують як здатність, готовність, спроможність певного суб'єкту захищати свою діяльність від негативного впливу зовнішнього середовища, а також усувати різноваріантні прояви загрози. У зв'язку з цим спроможність реалізації стратегії теж можна розглядати як певну властивість чи характеристику системи. Проте, враховуючи важливість стратегічного управління в сучасних умовах для забезпечення ефективності діяльності підприємства вважаємо за доцільне виділити окремий підхід у дослідженні категорії ЕБП, який вказує на спроможність реалізації стратегії та досягнення стратегічних цілей у перспективі.

Таким чином, узагальнюючи проведений аналіз сутності досліджуваного поняття, доцільно відзначити, що економічна безпека має розглядатися не тільки як стан, що характеризується певними умовами функціонування, або як система заходів протидії загрозам, а й як спроможність цієї системи забезпечити такий стан або дії, що дозволять реалізовувати власні інтереси суб'єкту кожного економічного рівня окремо та національні інтереси держави у цілому. У зв'язку з цим, під терміном «економічна безпека корпоративного підприємства» доцільно розуміти характеристику, яка відображає:

- 1) рівень захищеності інтересів учасників корпоративних відносин від будь-яких загроз;

2) динамічно стійкий стан по відношенню до несприятливих впливів чинників зовнішнього і внутрішнього середовища;

3) здатність створювати умови для стабільного розвитку у поточному та перспективному періодах.

Розглядаючи структуру економічної безпеки підприємства різні науковці включають до цієї категорії досить різноманітний перелік функціональних складових. Так, крім загальноприйнятих фінансової, інтелектуальної і кадрової, техніко-технологічної, політико-правової, інформаційної, екологічної, силової складових [17, с. 142; 18, с. 468] спостерігається як розширення їх кількості, так і звуження. Зокрема, Н.Й. Реверчук [19, с. 7] та Папехін Р.С. [20] вищезазначений перелік доповнюють ринковою складовою; І.І. Нагорна пропонує доповнити перелік інноваційною та ретроспективною складовими [21, с. 8]; Е.В. Камишнікова пропонує до складу ЕБП включати сім складових: фінансова, інтелектуально-кадрова, інвестиційно-технологічна, виробнича, збутова, екологічна та складова матеріально-технічного забезпечення [22, с. 88]; І.А. Дмитрієв, А.О. Близнюк вважають за необхідне доповнити існуючий перелік новим елементом – корпоративна складова економічної безпеки підприємства або корпоративна безпека підприємства [10], яка ґрунтовно досліджується також у працях В.І. Франчука [12, 23].

До прихильників звуженого переліку функціональних складових ЕБП належать Є.І. Крихтін та М.В. Фоміна, які виділяють фінансову, техніко-технологічну, кадрову (інтелектуальну), екологічну, інформаційну складові [24, с. 164], А.М. Турило та С.В. Капітула – виробничу, фінансову, інвестиційну [25, с. 137]. Група авторів [26, с. 25] виділяє внутрішньовиробничі (фінансову, кадрову, технологічну, правову, інформаційну, екологічну та силову безпеку) та позавиробничі складові (ринкова та інтерфейсна безпеки).

При цьому майже всі науковці вважають, що саме фінансова складова вважається провідною й вирішальною, оскільки за ринкових умов господарювання фінанси є «двигуном» будь-якої економічної системи. Враховуючи, що фінансова безпека є однією з найважливіших (а за окремими оцінками – найважливішою) складових економічної безпеки, то в сукупності взаємозв'язаних функціональних складових вона повинна виступати як центральний елемент, який контактує з іншими елементами через систему зв'язків (рис. 2).

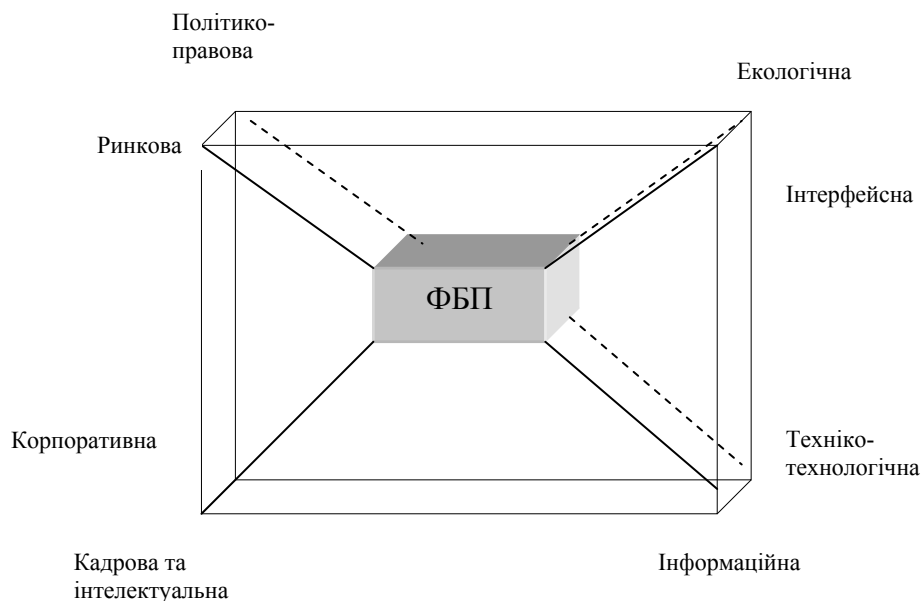

Рис. 2. Взаємозв'язок структурних складових економічної безпеки підприємства (ЕБП)

* *Власне дослідження автора*

З наведеного рисунку видно, що у модульному представленні системи ЕБП вибрані основні функціональні складові координуються між собою через складову ФБП. Всі складові являють собою окремі підсистеми, що злагоджено працюють – кожна над своїм завданням, але усі на єдину мету. До кожної підсистеми є свої параметричні оцінки-індикатори. В основі системи ЕБП лежать техніко-технологічна, кадрова, інформаційна та корпоративна складові – свого роду, ресурсна база. Корпоративна безпека тісно

пов'язана з політико-правовою безпекою. Враховуючи, що більшість вітчизняних промислових підприємств є акціонерними товариствами і питання захисту прав акціонерів є одними з найважливіших, то як зазначає О.В. Нусінова [27, с. 65-66], слабо розвинута система корпоративного управління призводить до погіршення репутації підприємства та зниження його вартості. А це, в свою чергу, відображається на ринковій складовій безпеки. Про ослаблення ринкової безпеки свідчать: зменшення частки ринку, яке займає підприємство; ослаблення конкурентних позицій і спроможності протидіяти конкурентному тиску; зниження адаптаційних можливостей підприємства до змін ситуації на ринку та ін. [26, с. 79].

Інтерфейсна складова (від англ. Interface – область взаємодії; працювати злагоджено, координовано) характеризує надійність взаємодії з економічними контрагентами (постачальниками, торговими і збутовими посередниками, інвесторами, споживачами і т.д.), що також відображається на ринковій складовій. Екологічна складова, в свою чергу, пов'язана з техніко-технологічною складовою, адже вплив техногенних чинників і наслідків господарської діяльності підприємства безпосередньо відображається на навколишньому середовищі. У кожній площині поєднання різних видів безпеки та кожному векторі окремих складових можна розглядати інші види безпеки підприємства – інноваційна, силова, збутова та ін.

Отже, всі складові системи ЕБП є тісно взаємопов'язаними. Основними показниками прояву їх впливу є формування додаткових грошових потоків (надходження або витрачання коштів), фінансових результатів (прибутку чи збитку) та формування результативного узагальнюючого показника – ринкової вартості підприємства.

Отже, дослідження економічної безпеки корпоративних підприємств повинно здійснюватися на основі системно-інтеграційного підходу, з урахуванням існуючих теоретичних надбань вітчизняних і зарубіжних науковців. Перспективами подальших наукових досліджень може бути розробка підходів щодо оцінки тісноти зв'язку між основними структурними складовими економічної безпеки підприємства на основі попередньо відібраної множини кількісних та якісних індикаторів, а також вивчення впливу зміни щільності зв'язків на кінцевий результат.

Література

1. Ковалев Д. Экономическая безопасность предприятия / Д. Ковалев, Т. Сухорукова // Экономика Украины. – 1998. – №10. – С. 48-52.
2. Кракос Ю.Б. Управление финансовою безпекою підприємств / Ю.Б. Кракос, Р.О. Разгон // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2008. – №1(1). – С.86-97.
3. Бендиков М. Экономическая безопасность промышленного предприятия (организационно-методический аспект) / М. Бендиков // Консультант директора. – 2000. – №2 (210). – С. 7-13.
4. Жаліло Я. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика: монографія / Я. Жаліло. – К.: НІСД, 2003. – 368 с.
5. Гончарова Н.О. Підвищення рівнів економічної безпеки підприємства на сучасному етапі / Н.О. Гончарова, Т.М. Головченко // Фінансова криза та шляхи мінімізації впливу її негативних наслідків на економіку області. – Херсон. – 2009. – С. 79.
6. Основы экономической безопасности (Государство, регион, предприятие, личность) / Под ред. Е.А.Олейникова. – М.: ЗАО «Бизнес-школа», «Интерсинтез», 2003. – 288 с.
7. Грунин О.А. Экономическая безопасность организации / О.А. Грунин, С.О. Грунин. – СПб.: Питер, 2002. – 160 с.
8. Кравчук О.Я. Діагностика та механізм забезпечення корпоративної безпеки підприємства: [монографія] / Олег Ярославович Кравчук, Павло Ярославович Кравчук. – Луцьк : Надстир'я, 2008. – 256 с.
9. Скорук О.В. Корпоративна безпека підприємства як умова його ефективного розвитку/ О.В. Скорук// Вісник Націон. унів-ту водного госп-ва та природокористування. Випуск 4(48).Серія «Економіка».Ч.2. – 2009. – С.296-301.
10. Дмитрієв І.А. Визначення переліку складових економічної безпеки підприємства/ І.А. Дмитрієв, А.О. Близнюк [Електронний ресурс] // Економіка. Менеджмент. Підприємництво: [Зб.наук.пр.]. – 2011. – №23(1). – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Emp/2011_23_1/33DmBl.htm
11. Молодецька О.М. Особливості оцінки корпоративної безпеки акціонерних товариств/ У зб.пр. «Управління розвитком соціально-економічних системи: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання».Ч.1. / Ред. кол. С.В. Беспалова та ін. – Донецьк: ДонТУ, 2009. – С.255-257.
12. Франчук В.І. Теоретичні засади корпоративної безпеки / В.І. Франчук // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №7(97). – С.161-167.
13. Плетнев Д.А. Определение понятия «корпорация»: терминологический дискурс в контексте/ Д.А. Плетнев // Вестник Челябинского государственного университета. Экономика. Вып. 18. – 2009. – №2 (140). – С. 89-100.
14. Плетнев Д.А. Определение корпорации: энтропия научного знания / Д.А. Плетнев // Вестник Челябинского государственного университета. Экономика. Вып. 26. – 2010. – № 6 (187). – С. 20-27.
15. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М.М. Єрмошенко. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – 2001. – 309 с.

16. Губський Б.В. Економічна безпека держави: методологія виміру, стан і стратегія забезпечення / Б.В. Губський. – К.: ДП «Укрархбудынформ», 2001. – 121 с.
17. Основы экономической безопасности / Е.А. Олейников – М.: Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1997. – 288 с.
18. Економіка підприємства: підручник / За ред. С.Ф. Покропивного. – К.: КНЕУ, 2001. – 528 с.
19. Реверчук Н.Й. Управління економічною безпекою підприємництва в Україні: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.02.03./ Надія Йосипівна Реверчук; [Львівськ. нац. унів-т ім.І.Франка]. – Львів, 2004. – 22 с.
20. Папехин Р.С. Факторы финансовой устойчивости и безопасности предприятия [Электронный ресурс]: Дис... канд. екон. наук: 08.00.10 / Р.С. Папехин – Москва: РГБ, 2007. – Режим доступа: <http://diss.rsl.ru/diss/07/0574/070574025.pdf>
21. Нагорна І.І. Організаційно-економічний механізм у забезпеченні стійкої економічної безпеки промислових підприємств: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04. / Інна Іванівна Нагорна; [Инст-т проблем ринку та економіко-еколог. досліджень]. – Одеса, 2008. – 20 с.
22. Камишнікова Е.В. Методи формування комплексної оцінки рівня економічної безпеки підприємства/ Е.В. Камишнікова // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №12(102). – С.87-92.
23. Франчук В.І. Загрози корпоративній безпеці як об'єкт дослідження / В.І. Франчук // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №9. – С.148-154.
24. Соціальна політика та економічна безпека / Під заг. ред. Є.І. Крихтіна. – Донецьк: Каштан, 2004. – 335 с.
25. Турило А. М. Методика оцінки виробничої безпеки підприємства / А.М. Турило, С.В. Капігула // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №3 (69). – С. 137–143.
26. Економічна безпека підприємств, організацій та установ : [навч. посібник для студ.вищ. навч. закл.] / В.Л. Ортинський, І.С. Керницький, З.Б. Живко та ін. – К. : Правова єдність, 2009. – 544 с.
27. Нусінова О.В. Фінансово-економічні прояви складових безпеки підприємств /О.В. Нусінова // Академічний огляд. – 2010. – №2 (33). – С.62-68.

65.01.000.7

*Васильчук Н.О., к.е.н., доцент,
ТНУ імені В.І. Вернадського*

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА: СТРАТЕГІЧНИЙ АСПЕКТ

Сучасна економічна ситуація вимагає впровадження нових підходів до процесу управління персоналом. Успіх виробничо-господарської діяльності підприємства значною мірою залежить від ефективності використання людських ресурсів, які обумовлюють результативність організації в цілому. В низці чинників, що забезпечують конкурентоспроможність та ефективність підприємства в перспективі, важливе місце посідає використання в господарському процесі конкурентоспроможності персоналу. У свою чергу конкурентоспроможність персоналу може бути сформована за рахунок реалізації стратегії, яка відповідає умовам функціонування персоналу.

Ефективна діяльність підприємства залежить не тільки від високого рівня конкурентоспроможності, достатнього майнового потенціалу, а також від компетенції персоналу й ефективності його внутрішньої організації. Ефективність використання людських ресурсів виявляється у високопродуктивному використанні й розвитку матеріальних засобів виробництва, задоволенні потреб і очікувань клієнтів. Для досягнення таких результатів підприємство повинно бути укомплектоване відповідною чисельністю працівників, які володіють необхідним потенціалом, для яких створено необхідні умови, котрі сприяють підвищенню ефективності праці. На сьогоднішній день практика потребує від працівників результатів професійної освіти не тільки у вигляді отриманих знань, а й їхньої практичної готовності та здатності до вирішення завдань, як у типових, так і нестандартних ситуаціях професійного життя.

Питання підвищення потенціалу персоналу, як основного компоненту конкурентоспроможності підприємства в цілому у найближчій перспективі будуть постійно перебувати в центрі уваги як науковців так і практиків.

Теоретичні та методичні аспекти управління персоналом вивчалися у роботах таких вчених, як Д.П. Богиня, О.А. Гришнова, В.М. Гриньова, О.І. Рофе, А.В. Калініної, А.М. Должанський, В.С. Сухарський та інші. Проте слід зазначити, що недостатньо розробленими є проблеми розвитку конкурентоспроможності персоналу підприємства, який виступає необхідною складовою кадрової політики підприємства. У сучасних умовах багато підприємств стали приділяти увагу проблемам управління персоналом. Соціально-економічні протиріччя, які накопичуються у суспільстві, виражаються у незадоволеності зайнятого населення роботою, відсутності професійного росту, невідповідності оплати праці, звільненню працівників. Тому сучасні